

2010-01-18

Remissvar från Svenska Jägareförbundet över utredningen *Möjligheter till intensivodling av skog*

Svenska Jägareförbundet vill lämna följande synpunkter över rubricerad remiss:

Sammanfattning

Intensivodling av skog kommer att ha klart negativa effekter på den biologiska mångfalden, och leda till en trivialisering av den svenska skogen. Detta strider såväl mot konventionen om biologisk mångfald som mot den svenska Skogsvårdslagen, om man inte utför åtgärder som ger motsvarande ökning av mångfalden på andra marker. Även om så sker, så utgör intensivodling av skog ett tydligt avsteg från den svenska modellen för skogsskötsel, som bygger på att generell hänsyn tas inom allt skogsbruk. Jägareförbundet anser att en sådan förändring endast bör vara möjlig efter en fullständig systemanalys av konsekvenserna av olika skötselformer, där intensivodling bara är en komponent.

Samtidigt som mångfalden minskar, så kommer kväveläckaget till vattendrag, sjöar och hav att öka betydligt. Detta strider mot EG:s ramdirektiv för vatten. Jägareförbundet finner det anmärkningsvärt att man inte diskuterar konsekvenserna av en potentiell ökning av kväveläckaget på minst 66 % (vid utnyttjande av 10 % av skogsarealen), utan endast konstaterar att ”effekterna minimeras genom behovsanpassad gödsling”.

Vidare kommer intensivodlingen att leda till att foderproduktionen för viltet minskar, och ytterligare koncentreras till föryngringsytorna. Ökade betesskador är ett givet resultat, om man inte utför foderskapande åtgärder i andra delar av landskapet. Förekomsten av foder, snarare än viltstammarnas storlek, styr betesskadorna och intensivodlingen kommer följaktligen få negativa konsekvenser för lönsamheten i andra delar av landskapet. Konflikterna mellan viltförvaltning och skogsbruk kan förväntas öka.

Intensivodling av skog med täta bestånd som dessutom stänglas kommer även att skapa barriäreffekter i landskapet. Detta förhindrar rörligheten för såväl människor som vilt, och kommer att påverka möjligheterna att utöva friluftsliv samtidigt som viltet ytterligare koncentreras.

Svenska Jägareförbundet är klart negativa till intensivodling av skog. Om intensivodling ändå skall bedrivas anser förbundet att:

- Intensivodling skall vara tillståndspliktig
- För tillstånd skall krävas en analys av naturvårdseffekterna inom objektet och på angränsande marker och vattendrag

- För att tillstånd skall ges krävs kompensationsmarker av motsvarande storlek, där man tar hänsyn utöver Skogsvårdslagens krav för att gynna samma typ av mångfald som förloras inom intensivodlingen. Det kan exempelvis handla om att begränsa markberedning, gynna bärris, spara mer död ved osv.
- Intensivodling av skog bör ej medges på åkrar som huvudsakligen gränsar mot befintlig skog, eftersom de viktiga brynmarkerna kommer att inneslutas och på sikt försvinna.

Detaljerade synpunkter

Behovsanpassad gödsling

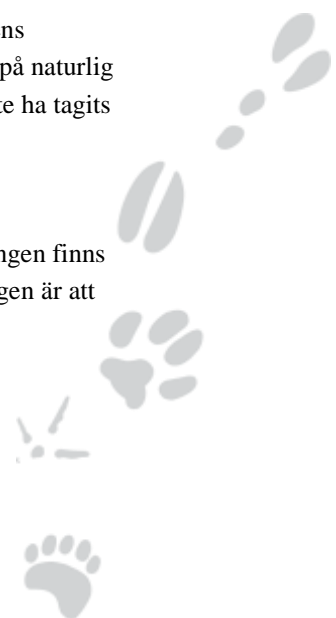
Utredningen konstaterar att den mest begränsande faktorn för skogsträdens tillväxt är tillgången på växtnäring, och att det finns en mycket stor potential att höja produktionen genom gödsling. Ur ett miljöperspektiv finns det dock allvarliga invändningar mot gödsling. Dels finns det en uppenbar risk för att näringsämnen övergöder skogens våtmarker och även förs vidare ut i vattendragen, dels kommer gödningen att påverka florans och faunan i fält- och markskikt. Detta kommer i sin tur att medföra minskande biologisk mångfald. Gödslade, täta och därmed mörka bestånd kommer att ge en betydligt fattigare flora och fauna i mark och fältskikt.

Klonskogsbruk av gran

Utredningen konstaterar att det redan idag finns förädlat genetiskt utgångsmaterial, som kan ge 30 % vinster jämfört med oförädlat odlingsmaterial. Man drar slutsatsen att det finns en relativt stor potential att öka produktionen i de svenska skogarna genom klonskogsbruk. Det finns dock redan idag kritik mot att man genom arbetet med plantmaterial från olika provenienser för in främmande genetiskt material i genpoolen för våra inhemska trädslag. Skulle man dessutom mer storskaligt börja arbeta med kloner, så kommer dessutom den genetiska basen att minska kraftigt. De träd som är aktuella är alla vindpollinerade, och pollen från klonerna kommer därmed att sprida sig även till andra bestånd i landskapet. Inavelseffekter finns påvisade för såväl gran som tall, och man finner regelmässigt sämre frösättning, frööverlevnad och tillväxt för avkommor från självbefruktning hos olika träd. Det finns en uppenbar risk att klonskogsbruket allvarligt kommer att försämra den naturliga rekryteringen och förnyringen av barrträd i våra skogar. Även om detta ur ett produktionshänseende kan ses som mindre betydelsefullt, så kan det varken anses stå i överensstämmelse med konventionen om biologisk mångfald eller med Skogsvårdslagens portalparagraf. Det kommer dessutom att försvåra de skogsskötselåtgärder som bygger på naturlig rekrytering. Dessa problem belyses överhuvudtaget inte i rapporten, och kan därmed inte ha tagits med i den samhällsekonomiska analysen.

Odling av Contorta

Efter att ha minskat sedan 1980-talet har odlingen av *Contorta* åter ökat. Enligt utredningen finns det stor potential i att byta ut inhemska tall mot *Contorta*. Något som förbigås i utredningen är att

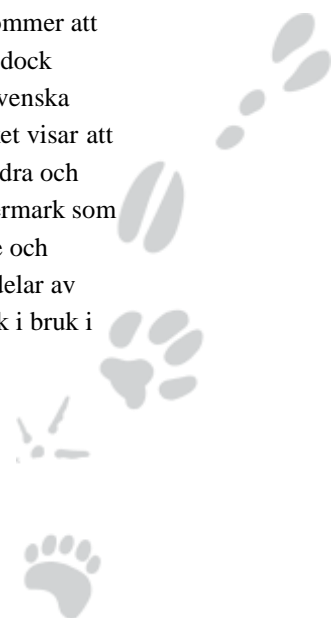
viltet, och då framför allt älgen, är betydligt mindre benägen att beta *Contorta* än inhemsk tall. Sett ur en produktionssynvinkel är detta självfallet ytterligare en fördel med Contortan, och det förefaller märkligt att utredningen inte nämner detta. Samtidigt innebär dock självfallet att älgen ratar Contortan att den kommer att söka föda på andra platser, och betestrycket på inhemsk tall kommer att öka. Man kan följaktligen förvänta sig ökade skador på inhemsk tall i landskapet, om Contortaodlingen ökar på bekostnad av tall. Vidare skiljer sig Contortaskogarna till sin karaktär starkt från inhemsk tallskog, och är betydligt mer "ogästvänliga" för den som vill utöva olika former av friluftsliv. Alla former av jakt försvåras också avsevärt av förekomsten av grenar ända ner på rotstocken, vilket exempelvis gör det besvärligt att ta sig inom rent skotthåll vid löshunds jakt på älg. Möjligheterna till effektiv beskattning av älgstammen begränsas därmed, samtidigt som betestrycket på den inhemska tallen ökar, om man ökar Contortaandelen i landskapet.

Odling av hybridasp

Hybrid Aspen har en mycket stor tillväxtpotential om den odlas på frisk och bördig skogs- eller åkermark. Självfallet är det dock sällan sådan åkermark, som ligger outnyttjad. Istället så är det ofta sämre åkermark, som ofta ligger i anslutning till befintlig skog. Plantering av hybridasp, eller andra snabbväxande trädslag, är problematiskt ur flera aspekter även på sådan mark. För det första skapar det en barriär mellan det öppna landskapet, och den "naturliga" skogen. Stängs det snabbväxande trädslaget, vilket utredningen förespråkar, blir självfallet barriäreffekten än mer dramatisk, såväl för människor som för klövviltet. Dessutom försvinner arealen helt från den del av landskapet där viltet kan söka föda och skydd. Det är för all del avsikten med åtgärden, men betestrycket på andra platser kommer då att öka. För det andra hyser inte sällan nedlagd åkermark en ansevärd biologisk mångfald; ofta håller igenväxningsstadierna den rikaste mångfalden, och den kan underhållas genom regelbunden störning eller hävd. För det tredje är skogsbryn mellan det öppna landskapet och en naturlig skog mycket viktiga landskapselement för den biologiska mångfalden och för landskapsbilden. Här samsas mycket av mångfalden från det öppna och mer slutna landskapet, och här födosöker även viltet gärna. Odla man hybridasp eller andra snabbväxande trädslag utanför dessa områden så kommer de naturliga brynmiljöerna snabbt att växa igen och förstöras. Mångfalden kommer därmed att minska dramatiskt även i dessa delar av landskapet, och dessa arealers värde som fodermarker för viltet kommer att minska.

Tillgängliga arealer

Utredningen drar slutsatsen att ca 400 000 ha nedlagd jordbruksmark bör kunna tas i bruk för intensivodling. I denna beräkning görs antagandet att åkermark även fortsättningsvis kommer att tas ur produktion, om än i begränsad omfattning. Huruvida detta antagande stämmer är dock tveksamt; vi har redan idag mindre åkermark i bruk än vad som krävs för att föda den svenska befolkningen. De prognoser som gjorts över klimatförändringarnas effekter på jordbruket visar att betydelsen av den svenska åkermarken kommer att öka, när produktionspotentialen i södra och mellersta Europa minskar. Det är följaktligen ett rimligt antagande att en del av den åkermark som idag tagits ur bruk åter kommer att vara intressant för jordbruk framgent. Den pågående och förestående utjämnningen av ersättningsnivåerna för stödrätter inom gårdsstödet i olika delar av Sverige kommer ytterligare att öka det ekonomiska incitamentet att ta nedlagd åkermark i bruk i

delar av Sverige där växtodling idag inte lönar sig. Den tillgängliga åkerarealen kommer därmed förmodligen att minska. Om nedlagd åkermark skall tas i bruk är det viktigt att man även här tar hänsyn till befintliga naturvärden, precis som i skogsmarken. Vidare måste såväl effekter på landskapsbilden som barriäreffekter vägas in ett beslut om att bedriva intensivodling. Den senare delen saknas idag helt, både när det gäller effekter på mångfalden, inklusive viltet, och på människorna.

Konsekvenser för näringar och regional utveckling

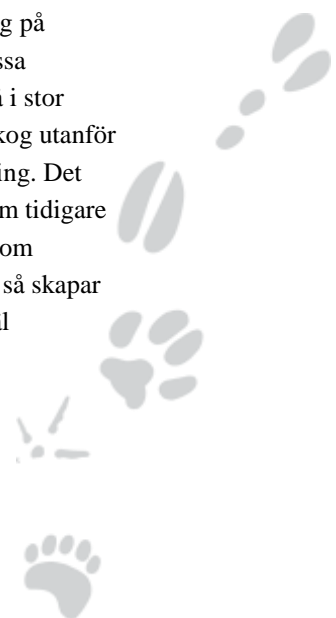
Utredningen bedömer att intensivodlingen kommer att ha positiva effekter på inkomster och nettomigration, men negativa effekter på turismen. Den 10 % ökning av sysselsättningen som bedöms följa av intensivodling överträffas enligt utredningen av en nedgång på 10,8 % för sysselsättningen inom turismnäringen. En näring som utredningen helt bortsett från är bärplockningen. Intensivodlingen kommer tveklöst att kraftigt minska, eller utesluta, möjligheterna till bärplockning på de arealer som tas i bruk för intensivodling.

Konsekvenser för biologisk mångfald

Utredningen konstaterar att intensivodling förväntas medföra ”rämligen stora negativa effekter på biologisk mångfald med färre arter och fler vanliga sådana än i referensbestånd”. För intensivodling av gran bedöms effekterna till och med som avsevärt negativa. Genomgående förväntas en trivialisering av fauna och flora, framför allt genom att bestånden väntas blir mer slutna och mörkare, samt sakna skiktning och luckighet. Rödlistade arter bedöms enligt utredningen påverkas mycket negativt. Eftersom skogsbruk ”skall bedrivas med behållen biologisk mångfald”, enligt Skogsvårdslagens portalparagraf, innebär detta att man måste kompensera förlusterna genom att i andra delar av landskapet utföra åtgärder som ökar den biologiska mångfalden om intensivodling skall bedrivas på skogsmark.

Effekterna på jordbruksmark anges som svåranalyserade, eftersom kunskapen är dålig. Utredningen drar slutsatsen att effekterna beror på vilka marker som tas i anspråk, och hur stor hänsyn som tas till småbiotoper som bryn, kantzoner, diken osv. Utredningen drar dock slutsatsen att uppfyllandet av ett 20-tal del- och generationsmål under miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* kommer att försvåras. Någon form av klassificering av naturvärden i den nedlagda jordbruksmarken måste därmed också genomföras innan tillstånd till intensivodling kan ges.

Jägareförbundet anser att utredningen helt missat en viktig konsekvens av intensivodling på åkermark som gränsar till skogsmark, och det är effekterna på de befintliga brynen. Dessa landskapselement är extremt viktiga för den biologiska mångfalden, och utnyttjas också i stor utsträckning av viltet för att söka föda och skydd. Anlägger man en intensivodling av skog utanför ett befintligt bryn, så kommer karaktären av brynmark att helt försvinna genom skuggning. Det råder inga tvivel om att den biologiska mångfalden kommer att minska kraftigt i vad som tidigare utgjorde ett skogsbryn, och intensivodlingen påverkar följaktligen inte bara de arealer som intensivodlas. Om intensivodlingen på åkermark stängs av, vilket utredningen förordar, så skapar man dessutom barriärer mellan den befintliga skogen och det öppna landskapet för såväl

människor som vilt. Detta kommer att påverka människornas möjligheter att utöva olika former av friluftsliv, och även försvåra viltets rörelser i landskapet. Stängsling kommer att utesluta viltet från intensivodlingarna, och fodermängderna kommer samtidigt att minska i eventuella angränsande brynmarker. Samtidigt kommer barriäreffekter av de stängslade områdena med största sannolikhet att ytterligare koncentrera viltet till vissa delar av landskapet där betetrycket då kan förväntas öka.

Artrikedomen av fåglar och insekter förväntas minska betydligt i intensivodlade bestånd. Samma sak gäller för kärlväxter, lavar och mossor. Täckningsgraden och förekomsten av bärris kommer också att minska kraftigt i gödslade intensivodlingar. Även för ogödslade Contortabestånd finns dock negativa effekter, och gräs dominerar på bekostnad av bärris redan med dagens begränsningar i gödselgivor.

Bärris och foder för viltet

För viltet är en av de viktigaste faktorerna tillgången till bärris, som tjänar som foder för klövvilt under höst och vinter. Skogshöns och andra fåglar utnyttjar också såväl bär som de insekter som är knutna till bärriset. Redan idag så minskar bärriset till följd av kraftig markberedning, och nu har även stubbrytning tillkommit som ytterligare minskar bärriset i hyggesfasen. Därmed tar det längre tid för bärriset att återkolonisera skogsmarken. Täta bestånd missgynnar bärriset ytterligare, och detsamma gäller gödsling. Med kortare omloppstider så förvärras situationen ytterligare, och sammantaget kommer bärris knappast att förekomma i en intensivodlad skog. Detta får konsekvenser för den biologiska mångfalden, fodertillgången för viltet, betetrycket på annan växtlighet och möjligheten att plocka bär för husbehov eller som näringsverksamhet.

Genom uttag av GROT, flisning av buskmarker, val av osmakliga trädslag, stängsling och minskad tillgång till bärris och annan vegetation i fält och buskskikt som ett resultat av intensivodling så kommer det att ske en ytterligare polarisering av tillgången till foder i landskapet mot föryngringsytorna inom konventionellt skogsbruk. Effekten kommer att bli särskilt stor om man innesluter befintliga skogsbryn mellan nuvarande skog och intensivodlad skog på åkermark. Intensivodling av skog kan följaktligen förväntas leda till ökade koncentrationer av klövvilt till föryngringsytorna, med ökade betesskador som följd. Detta är en konsekvens av ändrad skogsskötsel, och kan följaktligen inte lastas viltet eller viltförvaltningen. Eftersom tillgången till foder, snarare än viltstammarnas storlek, styr graden av betesskadorna kan problemen inte heller lösas genom hårdare avskjutning.

Kväveläckage

Intensivodlingen kommer även att påverka markkemin och markorganismerna, samt risken för kväveläckage till vattendrag. Utredningen tar upp riskerna med kväveläckage, men menar att genom behovsanpassad gödsling och val av rätt marktyp så kan problemen minimeras. Samtidigt så anger man dock att basscenariot för intensivodling av 5 % av skogsmarken skulle ge en ökning av kväveläckaget på 850 ton. Detta utgör en ökning med 33 % jämfört med dagens läckage från skogsbruket på 2600 ton. Möjligen är effekterna ”minimerade” jämfört med andra alternativ, men de kan knappast anses små. Vidare förespråkar utredningen i andra avsnitt en intensivodling på 10 % av arealen vilket skulle innebära att kväveläckaget ökar med 66 %. Det förefaller dessutom som om utredningen bara har räknat med effekten av gödslingen? Huvuddelen av kväveläckaget sker vid slutavverkningen, och med intensivskogsbruk så förkortas omloppstiden kraftigt, dvs man slutavverkar oftare. Även denna effekt måste tas med i beräkningarna. Med tanke på att 54 % av vattendragen idag inte bedöms uppnå god kemisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten, så kan inte en ökad belastning av kväve i denna storleksordning anses vara förenlig med Sveriges internationella miljöåtaganden.

Daniel Ligné

*Bitr. riks jaktvårds konsulent
Skog. dr Skogshushållning*

Fredrik Widemo

*Naturvårdsansvarig
Docent Zooekologi*

